

Historiallinen totuus ja tulkinta

Miten historian suuret tarinat syntyvät? Kysymys nousi esille taas muutama viikko sitten, kun presidentti Tarja Halonen puhui Suomen ja Neuvostoliiton välillä käydystä jatkosodasta ”erillissotana”.

Venäjän ulkoministeriö älähti viipymättä: venäläisen historiankirjituksen mukaan Suomi kuului toisen maailmasodan aikana natsi-Saksan liittolaisiin.

Miten moinen näkökulmaero Suomen ja nyky-Venäjän välillä on mahdollinen 60 vuotta sodan jälkeen, kun Neuvostoliittokin on jo kuopattu? Ja miksi se on näin tärkeä?

HALOSEN puheessa ja Venäjän ulkoministeriön reaktiossa on kyse näkökulmaerosta. Tarkkaan ottaen Halonen jopa sanoi: ”Meille maailmansota merkitsi erillissotaa Neuvostoliittoa vastaan...”

Venäläiset voisivat yhtä hyvin todeta maailmansodan merkinneen heille Saksan ja sen liittolaisten hyökkäystä. Tosiasia on, että Suomi aloitti taistelun Saksan rinnalla, vaikka teki-kin myöhemmin erillisrauhan. Tulkitse miten tulkitset – historialliset lähteet saadaan taivuteltua ja valikoitua tukemaan molempia näkemyksiä.

Absoluuttista historiallista totuutta ei tietenkään ole olemassa. Historia on tarinankerrontaa, jossa historiallisten lähteiden perusteella tehdään tulkintoja menneisyydestä. Monet lähteetkin ovat ”valikoivia”: Pääsiksi tiesi päiväkirjat kirjoittaessaan, että ne julkaistaan.

HISTORIALLISTIA tarinoita tarvitaan, koska ihmisillä ja yhteisöillä on luonnostaan halu tietää, mistä he ovat tulossa ja mihin menossa. Tulevaisuuden odotukset ja ymmärrys nykyisyydestä perustuvat menneille tapahtumille. Me historioitsijat kutsumme tällaista inhimillistä ajallisuutta historiatietoisuudeksi.

Osana historiatietoisuutta yksilöiden ja yhteisöjen pitää pystyä rakentamaan hyväksyttävä ja ymmärrettävä tarina. Suomalaisuuden tarinan kulmakivenä on talvisodan henki. Ytimessä on ajatus erillisyydestä; itsenäinen, yksinäinen ja oikeutettu taistelu suurta ja mahtavaa vihollista vastaan.

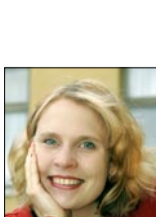
Historian tarinoiden avulla rakennetaan loogista maailmaa, jossa on syitä ja seurauksia. Tarinat valitaan palvelemaan kunkin nykyhetken tarpeita. Suomi tarvitsee – tai ainakin tarvitsi – ”erillissotansa” siinä missä Venäjä tarvitsee natsi-Saksan ja sen liittolaisten yhteishyökkäyksen.

Tässä vaiheessa täytyy jo oman ammattikunnan kunnian puolustamiseksi todeta, että historiatutkimus pyrkii tietenkin rakentamaan mahdollisimman totuudenmukaisen kuvan menneisyydestä. Samalla erilaiset tulkinnat ovat luonnollinen osa historiantutkimusta. Historian vääristelyyn syyllistytään kuitenkin tavantakaa erilaisten poliittisten tarkoituserien toteuttamiseksi. Historia on tehokas ase.

YHDYSVALLOISSA on parhaillaan käynnissä omanlaisensa nykyhistorian uudelleenkirjoitus. Amerikkalaiset hyökkäsivät Irakiin vedoten olemattomiin massatuhoaseisiin ja ilman YK:n turvallisuusneuvoston hyväksyntää. Kuitenkin nyt rakennetaan tarinaa, jossa sotaa perustellaan irakilaisten ”vapauttamisella” ja demokration edistämiseksi Lähi-idässä. Tällä kertaa eivät riitele vain näkökulmat vaan myös faktat.

Amerikkalainen propagandakoneisto sai aikoinaan valtaosan maan kansalaisista pitämään Saddam Husseinia syyllisenä 9/11 terrori-iskuihin. Nyt sama koneisto pyrkii perustelevaan Irakin sotaa demokration voittokulkuna ja unohtamaan sodan perusteiden virheellisyyden. Aika näyttää, jäävätkö nämä käsitykset elämään osana amerikkalaista historiatietoisuutta. Luultavasti jäävät yhdessä monien muiden tulkintojen kanssa. Moniarvoiseen Amerikan Yhdysvaltoihin mahtuu monta historiallista tarinaa.

SUOMESSA sitä vastoin ei ainakaan toistaiseksi ole ollut tilaa kuin yhdelle historialle kerrallaan.

Pilvi Torsti